

MÕJUDE HINDAMISE KOKKUVÕTE

Kultuur mõjutab tervikuna kogu riiki ja ühiskonda. Eesti Vabariigi põhiseaduse preambuli kohaselt on eesti rahva ja kultuuri säilimise tagamine läbi aegade üks riigi põhieesmärke. Seega puudutab kultuur otseselt ja kaudselt paljusid teisi valdkondi ning mõjutab kõiki Eestis elavaid ja Eestiga seotud inimesi.

Kultuurivaldkonna mõjude hindamisel on aluseks võetud mõjude hindamise metoodika. Käesolevas analüüsis on hinnatud kultuuri sotsiaalseid ja demograafilisi, julgeoleku- ja välispoliitilisi, majanduslikke, keskkonnavaldkondade, regionaalseid ja riigikorralduslikke mõjusid. Riigi tulemusvaldkondades mõjutab kultuur kõige otsesemalt järgmisi: tark ja tegus rahvas (hariduspoliitika), eesti keel ja eestlus (keelepoliitika), sidus ühiskond (lõimumine, kohanemine), tõhus riik (riigivalitsemise ja kodanikuühiskonna areng, regionaalpoliitika), teadus- ja arendustegevus ning ettevõtlus (ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika, teaduspoliitika), infoühiskond, heaolu (sotsiaalne turvalisus ja perepoliitika), julgeolek ja riigikaitse (välis- ja julgeolekupoliitika), siseturvalisus ning keskkond.

Arengukavaga püstitatud eesmärkide ja kavandatud tegevuste mõju on pikaajaline ja positiivne. Arengukava rakendamise eesmärgiks ei ole negatiivset mõju ühelegi sihtrühmale. Arengukava toetab riigi arengustrateegia "Eesti 2035" pikaajalisi sihte (inimene, ühiskond, elukeskkond, majandus, riigivalitsemine), panustades tegevustega vajalike oskuste ja teadmiste, rahva kestlikkuse, tervise ja sotsiaalkaitse, majanduse ja kliima, ruumi ja liikuvuse ning riigivalitsemise arengusse. Kultuur 2030 on kooskõlas ÜRO säästva arengu eesmärkidega ning strateegiaga "Säästev Eesti 21", mis sätestab Eesti säästva arengu eesmärgidena Eesti kultuuriruumi elujõulisuse, inimese heaolu kasvu, sotsiaalselt sidusa ühiskonna ning ökoloogilise tasakaalu.

• Sotsiaalsed, sh demograafilised mõjud

Kultuuril on laiapõhjalised sotsiaalsed ja demograafilised mõjud. Kultuurivaldkond mõjutab olulisel määral nii keele- kui ka hariduspoliitikat. Eesti keele arengukava üldeesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igapäevase õiguse kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist. Arengukava loob eeldused eestikeelse kultuuri elujõulisusele (sh kirjandus, etenduskunstid, filmi, muusika jm), samuti kultuuriruumide mitmekesisuse kaudu eesti keele erikujude kasutamise soodustamisele. Eesti kultuuriruumis osalemiseks ja nende kogemuse lõimimiseks soodustatakse eesti keelest erineva emakeelega inimeste huvi eesti keele õppimiseks ja Eesti kultuuriruumis osalemiseks.

Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 alusväärtuste hulgas on eesti keele ja kultuuri säilitamine ja areng. Kultuur toetab mitmekesise ja kvaliteetse hariduse andmist ning laste ja noorte

annete igakülgset arendamist, seda nii kultuuri- ja loovainete andmise kaudu formaalhariduses ja huvihariduses, aga ka loovuse kui väärtushoiaku arendamisel läbivalt.

Kultuur mõjutab positiivselt inimeste heaolu ja tervist, sh nii füüsilist kui ka vaimset tervist. Kultuuri abil toetame nii laste ja noorte kui ka eakate ning erivajadustega inimeste aktiivset osalust ühiskonnaelus. Kultuur toetab võrdseid võimalusi ühiskonnas. Arengukava edendab võrdõiguslikkust ja soolist tasakaalu, luues meestele ja naistele võrdsed võimalused kultuuris osalemiseks ja võttes eesmärgiks palgalõhe kaotamise ning tagades karjäärimudelites võrdse kohtlemise. Kultuuril on samuti oluline roll ühiskonnas levinud stereotüüpide murdmisel. Kultuur teravdab, hoogustab ja algatab ühiskondlikke debatte. Kultuur aitab välja tuua ühiskonna kitsaskohti ning juhib tähelepanu probleemidele. Eesti jaoks on oluline tippspetsialistide siia toomine, kultuur on selles osas oluline motivaator.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 3 (tagada kõikidele vanuserühmadele hea tervis ja heaolu), nr 4 (tagada kõikidele kaasav ja õiglane kvaliteetne haridus ning elukestva õppe võimalused) ja nr 5 (saavutada sooline võrdõiguslikkus).

- **Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele**

Kultuur toetab Eesti välispoliitika eesmärkide elluviimist, sh välispoliitika arengukavas püstitatud strateegiliste suundade saavutamist. Välispoliitika suunad on seatud julgeoleku, välismajanduse ning ülemaailmse eestlaskonna valdkondades. Arengukavaga tugevdatakse kultuuri rolli rahvusvaheliste kontaktide tugevdamisel, kultuuridiplomaatia võimaluste kasutamisel ning riigi maine kujundamisel. Ekspordi ja turismiarenduse suunal toetab kultuur nii kõrge lisandväärtusega ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet läbi disaini ja loomemajanduse arendamise ning kujundab Eesti kui atraktiivse turismisihtkoha mainet (kultuuriturism kui üks peamisi reisimise eesmärke ning kiiremini kasvavaid turismiharusid).

Kultuur on tihedalt seotud riigikaitse laia käsitlemisega (ehk laiapiindse riigikaitse põhimõttega). Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, rahva ja riigi kestmine, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ja elanikkonna turvalisus. Arengukavas kavandatud tegevused panustavad demokraatial, õigusriigi põhimõtetele ja inimõigustel põhineva väärtusruumi tugevdamisele ning sellele väärtusruumile tugineva identiteedi kinnistamisele. Kultuur aitab edendada sidusat, hoolivat ja sallivat ühiskonda, mille liikmed tunnevad end iga päev turvaliselt ja ühiskonna ellu kaasatuna. Olulisel kohal julgeolekualaste eesmärkide toetamisel on kultuurilise mitmekesisuse ja sidusa ühiskonna toetamine, otsekontaktide tihendamine Eestis elavate rahvusgruppide vahel, ühtse ja usaldusväärse Eesti meedia- ja informatsiooni kujundamine ning tervikuna eesti keele ja kultuuri tutvustamine ning väärtustamine ühiskonnas tervikuna.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärki nr 16 (toetada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi).

- **Mõju majandusele**

Intellektuaalset omandit kasutavad majandusharusid tuleb pidada väga olulisteks. Ajavahemikul 2014–2016 moodustasid intellektuaalse omandi (patendid, kaubamärgid, registreeritud

disainilahendused, autoriõigused, geograafilised tähised ja sordikaitse) õigusi kasutavad majandusharud 29,2% kõigist Euroopa Liidu töökohtadest ning intellektuaalse omandi õigusi kasutavad majandusharud moodustasid 45% kogu Euroopa Liidu majandustegevusest, koguväärtusega 6,6 triljonit eurot.

Kultuuril ja selle sidusvaldkondadel on otsene toetav mõju kestlike, tasakaalustatud ja innovaatiliste lahenduste juurutamisele majanduses ja ettevõtluses. Kultuurivaldkonnad, sh meedia on kujunemas olulisteks osalejateks rahvuslikes innovatsioonisüsteemides, võimaldades kiiremat ja mitmekesisemat ideede- ja infovahetust enamate osalejate vahel. Arengukava toetab loomemajanduse arengut, milles tegutseb 11,6% kõikidest Eestis registreeritud ettevõtetest ja asutustest, selles on hõivatud 4,8% tööealisest elanikkonnast ning mis moodustab ligikaudu 3% sisemajanduse kogutoodangust. Seetõttu panustab arengukava majanduskasvu, tööhõivesse ja rahvusvahelisse konkurentsivõime tõstmisse. Lisaks otseselt loomemajanduses tegutsevatele ettevõtetele on kultuuril ja loovusel oluline roll teiste majandusharude arengus, sealhulgas läbi toote- ja teenusearenduse (disain), piirkondade konkurentsivõime tõstmise (elukeskkond, turism) ning laiemalt loovuse kui üldpädevuse arendamise. Uuringud kinnitavad, et kultuuriasutustel ja -sündmustel on otsene majanduslik mõju ettevõtlusse ja kohalikku arengusse. Kultuurisündmuste ja -festivalidel korraldamisel on keskmiselt neljakordne võimendus käibekasvule ja tööhõivele.

Olulist ergutavat mõju riigi ettevõtluse, infotehnoloogilisele ja innovatsioonivõimekusele avaldab digikultuuri areng ja kultuuri digimine. Sisuloome valdkondade digimine on oluliseks tehnoloogilise innovatsiooni eestvedajaks. Teenussektori laiem digiteerumine tähendab ka selle meediastumist, mis toob kaasa paljude teenusvaldkondade koondumist ja koosinnovatsiooni meedia- ja teiste kultuurivaldondaga. Globaalselt muutuvad tarbimisharjumused ning tootmisahelad tekitavad nii uusi väljakutseid kui ka täiendavaid võimalusi uute lahenduste ja ärimudelite väljatöötamiseks, mida saab kultuuri arenguks kasutada.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 1 (kaotada kõikjal vaesus mis tahes kujul), nr 8 (toetada säästvat, kaasavat ja jätkusuutlikku majandusarengut ning tagada kõigile inimestele inimväärne töö) ja nr 9 (ehitada vastupidav taristu, toetada kaasavat ja jätkusuutlikku industrialiseerimist ning innovatsiooni).

• Mõju loodus- ja elukeskkonnale

Kultuur kujundab säästlikku mõtteviisi ning panustab keskkonnahoidlike lahenduste väljatöötamisse, Arengukava läbivaks põhimõtteks on rohepöörde toetamine kultuurivaldkonnas ning läbi selle kogu ühiskonnas. Arengukava näeb ette keskkonnahoidlike kultuurikorralduse põhimõtete juurutamist ja kultuuritaristu säästlikku ning vastutustundlikku arendamist. Arengukava eesmärk on vähendada kogu valdkonnas ökoloogilist jalajälge. Teisalt on kultuuril võime kujundada inimeste teadlikkust ja väärtushinnanguid laiemalt läbi keskkonnahoidlike teemade käsitlemise. Kultuur on heaks vahendiks lahenduste leidmisel inimese ja looduse tasakaalustatud koosseksisteerimiseks.

Kaasava disaini ja säästlike arhitektuuripraktikate kaudu panustame keskkonnahoidlikkesse lahendustesse ning ökoloogiliselt tasakaalus elukeskkonna arengusse. Arengukava soodustab uute ja suuremat keskkonnamõju omavate hoonete ehitamise asemel olemasolevate ja kultuuriväärtuslike

hoonete renoveerimist. Kultuuril on samuti võtmeroll ringmajanduse põhimõtete juurutamisel ühiskonnas, sh toetades ringmajanduse lahendusi läbi toodete ja teenuste disaini, aga ka jagamise ja ajutise kasutamise põhimõtete väärtustamine raamatukogunduses.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 8 (toetada säästvat, kaasavat ja jätkusuutlikku majandusarengut), nr 11 (muuta linnad ja asulad kaasavaks, turvaliseks, vastupidavaks ja säästvaks), nr 12 (tagada säästev tarbimine ja tootmine).

- **Mõju regionaalarengule**

Kultuur toetab tasakaalustatud regionaalset arengut ja tugevate ning eriilmeliste kogukondade toimimist. Arengukava üheks aluspõhimõtteks on kultuuri kättesaadavus ja ligipääsetavus kõigile inimestele kõikjal Eestis. Kultuurivaldkonnas on nii riigi, kohalike omavalitsuste kui eraalgatuse näol tegemist ühe kõige kaasavama ja laiaulatuslikuma regionaalse võrgustikuga, mille moodustavad raamatukogud, muuseumid, teatrid, kultuuri- ja rahvamajad, kinod, kontserdisaalid ning kultuuriväärtuslikud objektid. Arengukavas toodud tegevused on suunatud kultuuris osalemise võimaluste regionaalse ulatuse ja kättesaadavuse laiendamisele, regioonides tegutsevate kultuurivaldkonna asutuste ja organisatsioonide toetamisele ning kultuurivaldkonna professionaalide ja juhendajate järelkasvu tagamisele.

Arengukavas toodud tegevussuunad toetavad loovisikute, kultuuriasutuste ja -organisatsioonide loodava sisu vahendamist üle Eesti ning loomemajanduse tugistruktuuride pakutavate teenuste võimaldamist maapiirkondades tegutsevatele ettevõtetele. Keskse kohal on piirkondade ja kultuuriruumide toetamine vaimse kultuuripärandi elushoidmisel ja aktiivsel kasutamisel ning laulu- ja tantsupeoliikumise kui üle-eestilise nähtuse elujõulisuse tagamine.

Arengukava toetab nii linna-, maa- kui rannapiirkondade tasakaalustatud arengut. Elavas kasutuses vaimne kultuuripärand ja hästi säilinud aineiline kultuuripärand, järeltulevatele põlvetele edasi antud oskused ja teadmised, piirkondadele omased kultuuripärimused, traditsioonid, elulaadid, arhitektuur, toidukultuur vms loovad eeldused nende piirkondade kestlikuks arenguks. Mitmed piirkondlikud kultuuripärandi nähtused on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja, mis loob tugevama aluse kultuuritraditsioonide edasikestmiseks ning laiema rahvusvahelise tähelepanu koondamiseks. Arengukava eesmärgiks on tagada sünergia kohaliku rahvakultuuri ja globaalse avatud maailmakultuuri vahel.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 8 (toetada säästvat, kaasavat ja jätkusuutlikku majandusarengut) ja nr 11 (muuta linnad ja asulad kaasavaks, turvaliseks, vastupidavaks ja säästvaks).

- **Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele**

Arengukava on Vabariigi Valitsuse kinnitatud arengukava, mis on ennekõike suunatud täitmisele ministeeriumidele, riigiasutustele ja riigi osalusega või asutatud eraõiguslikele juriidilistele isikutele. Arengukava ei sea kohalikele omavalitsustele rahalisi kohustusi, küll aga tuleb silmas pidada, et oluline osa kultuurikorraldusest toimub kohalikul tasandil ning kohaliku omavalitsuse ja selle asutuste poolt. Arengukava omab positiivset mõju nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Arengukava meetmed näevad ette riigi kultuuritöötajate palgataseme tõstmist ning loovisikute ja teiste kultuurispetsialistide toimetuleku ning sotsiaalsete tagatiste parandamist, mis aitab väärtustada kultuurivaldkonnas tehtavat tööd ning tagada piisav järelkasv. Riik toetab kultuuriasutuste tegevuskulusid ja investeeringuid, luues eeldused kultuuriasutuste võrgustiku kestlikuks arenguks. Muuhulgas toetame kesksete kultuuriteenuste ja lahenduste arendamist, mis võimaldaks nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse kultuuriasutustel pakkuda kvaliteetsemaid ja mitmekülgsemaid teenuseid, sh rajame ühised pärandihoidlad ning arendame keskseid valdkonna infosüsteeme ja tõstame infotehnoloogilist võimekust, sh raamatukogudes ja muuseumides.

Arengukava seab üheks eesmärgiks selgete kokkulepete ja rollijaotuse saavutamise regionaalses kultuurikorralduses. Samuti tõstetakse üldiseid juhtimisalaseid kompetentse.